

Píseň: EZ367 - Studně nepřevážená + **modlitba;** **Oddíl k výkladu:** Sd 1, 22-2, 5

Milí přátelé,

na poslední biblické hodině jsme se věnovali příběhu Otníela a Aksy, také prvním neúspěchům v zabydlování Zaslíbené země Israelci. Mimo jiné jsem zdůraznil, že tyto neúspěchy přicházejí již na počátku knihy Soudců - a dnešní oddíl tento fakt ještě podtrhuje. Tento spis není knihou vítězství a lidských úspěchů. Ale je spisem o „bohatýrech dávnověku,“ o lidském úsilí zařídit si život i zemi podle svého. Podle toho, co je líbivé a hodí se nám - a jak takové úsilí dopadá. Navzdory Boží vůli, kterou zjevuje svým slovem od počátku.

Díky Bohu však má člověk na výběr také jinou variantu než svou vůli. Jak to ukazuje také závěr dnešního oddílu.

Další neúspěchy

Ani kmen Judy nedokázal splnit (Sd 1, 19-20) Boží slovo - selhává při střetu s obyvateli úrodných údolí. Tak selhal ten kmen, na jehož území byla sepsána velká část starozákonních textů. Ten kmen, který se považoval za vyvolenějšího severního Israele.¹

Který však také propadl velkoříši. Ačkoli později a šlo o vítěze nad Asýrií - Babylónem. Finální redakce většiny starozákonních textů pak přichází právě v době babylónského exilu či brzy poté. Tak není náhodou, že Juda v knize Sd uspěl více než ostatní kmeny. Stejně jako není náhoda, že je vykreslen jako vposledu tako selhávající. Jde totiž také o zpětnou reflexi z pohledu doby exilu. Tedy z pohledu doby, kdy bylo neoddiskutovatelné, že Juda je stejný jako „starší bratr“ Israel.

Po Judovi sehnal kmen Benjamín (Sd 1, 21) - ten měl obsadit Jeruzalém, budoucí „Sijón.“ Ten kmen, z něhož v očích křesťanů

¹ Můžeme říct dokonce „za vyvoleného mezi vyvolenými,“ právě po pádu Samaří a tak Israele do rukou Asyřanů.r. 722 za vlády Salmanassara V. nebo Sargona II.

vzejde Ježíš z Nazareta (Mi 5, 6nn). Proto jsou tyto dva kmeny zmíněny jako první - s úspěchy i neúspěchy.

A poté stejně všechny ostatní kmeny. Konkrétní výpis míst nám prozrazuje, že zatímco na jihu Zaslíbené země Juda částečně uspěl, čím severněji se další kmeny pokoušeli zabydlet, tím více selhávali. Ašer se dostává dokonce až k Sidónu, daleko za Palestinskou oblast. Avšak bez úspěchu usídlení. Po úsilí o zabránění oblasti na sever od Judy přechází text k oblastem na západ - při východním pobřeží Středozemního moře (Gezer, Ekrón). Kmen Dan je zatlačen z nížin při pobřeží z moře zpět do hor směrem k Jeruzalému.²

Tak některé oblasti Zaslíbené země zůstávají Israelcům zcela nedostupné. Stejně tak oblasti za jejími hranicemi (Sidón). A v dalších žije společně s Kenaanci. Společně s kenaanskou kulturou. A tak i náboženstvím kultu plodnosti.

Za zamyšlení však stojí otázka, proč se kmeny takto rozdělili? Ano, los padl na Judu (Sd 1, 1), avšak Hospodinovo slovo říká, že do Judových rukou dal zemi. Jak by asi celá situace vypadala, kdyby všechny kmeny nejprve táhly spolu za společným cílem, a teprve poté by se „rozešly“ zpět do patřičných oblastí?

Vítězství zradou?

Kromě výčtu neúspěchů se v závěru Sd 1 setkáváme s další epizodkou: Dům Josefův tváří v tvář bývalému Lúzu, pozdějšímu Bét-elu.

Josefovci se nejprve vydali na průzkum, během kterého přemluvili jednoho z města, aby jim ukázal, jak zvítězit. Výměnou za tuto informaci mu slíbili milost.

V první řadě má formulace tohoto příběhu nazvučit průzkum Jericha. Také jednání s nevěstkou Rachab. A slib, který jí tehdy dali zvědi. Jericho totiž bylo velmi důležitým městem na východní hranici Israele, ba dokonce leželo na jediné cestě kterou bylo

² Dobrým pomocníkem v této orientaci, a tak v pochopení, proč je tento popis důležitý, jsou mapy. Jak jsou k nalezení na posledních stránkách většiny vydání Českého ekumenického překladu Bible.

možné projít do nitra Zaslíbené země. Patří k nejstarším městům na světě, dle archeologů bylo vybudováno před asi 10 000 lety. A hlavně bylo důležitou svatyní měsíčního božstva.

Lúz - pozdější Bét-el - byl také velmi důležitou svatyní (srv. Gn 28, 10-29). Jméno Lúz znamená Mandlovník - podle posvátného stromu, který byl středem této svatyně (srv. Gn 35, 8).

Obě města jsou také získána z pohledu vlastních obyvatel zradou - Rachab či bezejmenného muže. Z pohledu Israelců člověkem tak odvážným, že se rozhodl pro jiný kult, pro jiné náboženství, než v jakém vyrůstal. Protože bylo plné pověr, magie a líbivosti lidem. S tím se v Bibli i v životě setkáváme znovu a znovu.

Tak je tento muž uchráněn stejně jako Rachab. Rachabin další osud konkrétně neznáme - jen že se přidala k israelskému lidu. Muž z Lúzu založil Lúz nový. To je jediná podstatná odlišnost obou příběhů. Opět logická: Pokud kniha Jozue popisuje v mnohém stejné dění jako kniha Sd ale nadějně, pak kniha Sd popisuje v mnohém stejné dění jako kniha Jozue ale velmi syrově. Rachab se skutečně zachránila, skutečně změnila svůj kult, božstvo a náboženství. Muž z Lúzu však založil nový „mandlovník“ novou svatyní pověr.

Další svatyně

Z toho, co víme, je velká část zmíněných měst svatyněmi: Jeruzalém byl svatyní (Sd 1, 8). Stejně „Palmové město“ (Sd 1, 16nn) - Jericho. Stejně Debír (Sd 1, 11nn). Stejně Lúz, také Bét-šemeš a Bét-anat (Sd 1, 33). Dodejme, že každé město bylo ve starověku zasvěceno nějakému božstvu. Ale u některých v dnešních oddílu se nedochovaly žádné konkrétní informace.

Důraz na města, která byla svatyněmi, ne jen „městy s patronem,“ jak bychom řekli dnes, ukazuje, že úvod knihy Sd není popisem historických bitev a tažení. Nýbrž boje proti svatyním. A tak proti pověřeným a magickým náboženstvím. Točících se zejména kolem kultu plodnosti, který byl základním kamenem

náboženství Kenaanců. Jde o boj v první řadě náboženský a duchovní. Jak to stvrzuje i následná epizoda z Bokímu (Sd 2, 1-5).

Tak toto zabydlování či zábor a dobývání nebylo bojem v první řadě existenciálním. Jak to dokládají také archeologické nálezy.³ Nýbrž zápasem náboženským, věroučným, vyznavačským.

Jak to nakonec říká i text sám: Znovu a znovu čteme „... nebyl s to *podrobit si* obyvatele...“ Hebrejské j-r-s znamená „zdědit, získat, podmanit, připravit (někoho o něco).“ Není v něm ani nádech zabíjení či války.

Bokím

Tak snad dává větší smyslu příběh Sd 2, 1-5 o pokání lidu v Bokímu. Zábranou Israelcům nebyly v první řadě železné bojové vozy nepřátel (Sd 1, 19), ani jejich lepší výzbroj či opevněná města. To vše bylo (a je) pouze zábranou vnější, druhořadou. Hlavním protivníkem Israelců bylo lákavé náboženství kultů plodnosti. Vlastní touha po něm, po jiném, snazším, líbivějším než je náboženství Hospodinovo.

Israel nebyl dostatečně duchovně silný, vytrvalý, pohotový ani pevný, aby si právě duchovně podmanil, získal Kenaance. Jedním slovem: Málo spoléhal na Hospodina a jeho náboženství. A tam, kde si Kenaance dokázal podmanit, tam pouze také *vnějšně* k robotě, „nuceným pracem.“⁴

Vzpomeňme, že celá kniha Sd začíná losem před Hospodinem - magickým úkonem, který bude později naprosto nepřijatelný. Ale Hospodin se v něm přesto dal poznat. Zápas popisovaný v knize Sd není, nebyl a nebude v první řadě fyzickým a existenciálním („boj o přežití“ nebo „vydobyť si místa pod sluncem“ - země bylo tehdy víc než dost), nýbrž zápasem náboženským a duchovním. A v něm všechny kmeny selhaly. Tváří v tvář lákavému, líbivému náboženství plodnosti.

³ Ty ukazují, že v době cca 14. až 12. století nedocházelo k žádným větším bojům či válkám. Maximálně k lokálním pútkám - pokud vůbec.

⁴ Což zní jako stejný refrén jako „nebyl s to si *podrobit...*“ nebo „byl večer a bylo jitro...“

Proto v Bokímu zní připomenutí vztahu mezi Božím lidem a Hospodinem - zní připomenutí smlouvy. Smlouvy, která zavazuje Israelce k rozkopání (dosl. n-t-c = zbořit, strhnout; míří tedy zejména proti posvátným kůlům obvyklým pro kulty plodnost - viz např. Gedeonův příběh Sd 6, 25nn) místních *svatyní* a neuzavírat s Kenaanci smlouvu. Tedy zní připomenutí smlouvy, která nijak nezavazuje k zabíjení, genocidě či čemukoli podobnému. Nýbrž k náboženské čistotě. K duchovnímu „podmanění si“ svého okolí. Nebo alespoň k nepodlehnutí kenaanským kultům.

Proto je neuposlechnutí této smlouvy takovým problémem (Sd 2, 2-3). Ba dokonce *tím* problémem, který Israel sužuje již od útěku z Egypta a bude až do konce Písma svatého. Neuposlechnutí této smlouvy totiž znamená vítězství lákavosti lidských kultů. Vítězství toho, co je lákavé - a jsme opět v Gn 3 (Gn 3, 6-7). Místo aby zvítězila důvěra v Boží slovo, v kult Hospodina - jakkoli je náročný, obtížný a nikdy neusiluje být líbivým pro lidi. Díky Bohu však je také v mnohém přitažlivým. Ale znovu a znovu méně než náboženství, která si vybuduje člověk. Než modly, které si člověk „vytváří“ jako továrna.

Hospodin se však zavázal svou smlouvu nezrušit (Sd 2, 1). Tak zůstává věrným a činí místní obyvatele Zaslíbené země také dědici této země. Ponechává je tam i s jejich svatyněmi a tak náboženstvím. Na první pohled jako zkoušku, jako osidlo, jako léčku (Sd 2, 5).

Avšak to je mylné pochopení textu. Bohové a kulty Kenaanců byly Israelcům léčkou dávno před událostí v Bokímu (a další oddíly i spisy ukáží, že byly i nadále) - ba dokonce jim Israelci často podlehli. Kenaanci zůstávají z Boží vůle, zůstávají „nevypuzení“ (g-r-s) z Božího rozhodnutí. Tak jsou i se svou kulturou a náboženstvím léčkou a „ostnem.“ Ale jsou také možností napravit selhání otců a předků. Tím, že jiní Israelci, další generace této lečce nepropadnou. Nýbrž setrvávají u náboženství Hospodinova.

O to silněji zní tento výklad, když ono „budou vám osidlem“ (ČEP) či „budou vám jako trní,“ je hebrejsky vahiú lachem lcidím -

dosl. „budou vám bokem/po boku.“ Tedy že ty národy samotné budou „po boku“ Israelců! A že léčkou tedy budou pouze jejich kulty, božstva, vyznavačské postoje kultů plodnosti.

Israelský lid si to vše nechal líbit. Překvapivě. Ba dokonce vzal slovo Božího posla vážně. Přijal Boží slovo soudu. A dal se do hlasitého pláče. A pak obětoval Hospodinu. Zde již jako jeden celek, nikoli jako roztržštěné kmeny, z nichž každý se pere o svůj píseček.

Zda však šlo o oběť pojímanou vlastně pohansky - jako „úlitbu“ k upokojení rozhněvaného božstva, nebo jako správnou a dobrou reakci i podle předpisů SZ, nevíme. Asi od obojího trochu. Snad různí Israelci různě.

Závěr

Tam, kde se v kánonu Bible bojuje, jde vždy v první řadě o zápas náboženský, vyznavačský a kultický. O tento zápas však jde zvěsti Písma také na všech ostatních místech - Nový zákon nevyjímaje. Vždy znovu jde o zápas náboženství Hospodina, Boha Israele a Stvořitele světa, které je v mnoha ohledech nelíbivé pro lidské oči. Ačkoli je pravdivé, dobré, nosné, přinášející pokoj, spravedlnost, lásku a rovnost. Lidé ho často odmítají, protože náboženství z lidské ruky - modly - jsou vytvářena právě tak, aby se líbila. Ačkoli jsou podvodem a lží. Jsou pískem, na kterém se domy hroutí. Jsou léčkou, která vede ke smrti, nikoli k věčnému životu.

Avšak i v současné době tento zápas přerůstá také do boje fyzického a existenciálního. Stejně tak ve starověku. Někdy proto, že v obraně není zbytlí. Jindy proto, že člověk nechce jít cestou, která je dlouhá a náročná - cestou podmaňování⁵ si druhých lidí duchovně. Cestou duchovního vítězení. Přemáhání zla dobrem. Protože *je* snazší druhé utlačovat, vyhnat nebo zabít, než nabízet,

⁵ Avšak zde pozor. Úmyslně zůstávám u starozákonní formulace dnešního oddílu (hebr. j-r-s). Nemá však v žádném případě jít o násilné, manipulativní či jinak vynucené konverze. Nemá jít o překrucování pravdy, nýbrž o misi v původním slova smyslu. Tedy o kázání Hospodinova evangelia všemu světu slovem i skutkem. O bytí „světlem světa a solí země.“ A v důsledku připravovat lidi o modly, iluze a falešná učení.

diskutovat, argumentovat a jít příkladem. Tuto stránku nezastírejme ani v současnosti, ani ve starověku. Ani v církvi, ani ve světské sféře.

Israelský lid v době soudců v tomto zápase většinou prohrával. Znalci Písma však vědí, že tomu tak je již od Gn 3 a je tomu až podnes. Protože většině lidí je cennější vlastní pohodlí než pravda. Křesťany nevyjímaje. Tak israelský lid zůstává uprostřed kultů plodnosti, uprostřed cizinců (srv. Sd 1, 32 - „Ašerovci sídlili uprostřed Kenaanců...“).

Tato situace je však také v Hospodinových rukách. Je Boží odpovědí na lidské rozhodnutí zůstat spíše v modu vlastní pohodlnosti a „comfort zóny“ i uprostřed víry v Hospodina. Ve starověkém Israeli i dnes.

Avšak stejně jako v době soudců, tak i dnes je tato situace spíše otevřenými dveřmi pro službu pravým kultem pravému Hospodinu než trestem za modloslužbu. Ježíš Kristus prohrál fyzicky, existenciálně, společensky i společenstevně. Avšak Bůh v něm zvítězil duchovním „podmaněním“ lidí. Duchovní proměnou, která vede také k proměně smýšlení a tak jednání. Ke svobodě od model a falešných božstev. Tento boj tedy nepřestal, ale je bojem lásky, pokoje a duchovního proměňování.

Píseň: EZ 684 - Učiň mne, Pane nástrojem + modlitba Páně
Rozhovor